

INFORMAATIOTUTKIMUKSEN PÄIVÄT 2024

Tekoälyvalmiudet tieteellisissä kirjastoissa: mitä uusilta työntekijöiltä odotetaan?

Heidi Enwald

Oulun yliopisto

heidi.enwald@oulu.fi

<https://orcid.org/0000-0003-1953-2157>

Asiasanat: edellytykset, osaaminen, rekrytointi, tekoäly, tieteelliset kirjastot

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.148581>

Generatiivisen tekoälyn viimeaikainen räjähdysmäinen yleistymisen haastaa kirjastokenttää (Bridges, McElroy & Welhouse, 2024). On esitetty, että tieteellisessä kirjastotyössä tekoälyn esiinmarssi edustaa paradigman muutosta, joka tulee vaikuttamaan moniin kirjaston työtehtäviin ja toimintoihin (Cox & Tzoc, 2023; Kautonen & Gasparini, 2024). Osin työtehtävät ovat jo nyt muotoutuneet tai muotoutumassa uudelleen tekoälyn myötä. Muutos näkyy jo muun muassa tiedonhaussa ja sen ohjauksessa. Markkinoille on tullut useita tiedonhakua tukevia sovelluksia, ja samaan aikaan myös niin tutkijoiden kuin opiskelijoidenkin tietokäytännöt muuttuvat tekoälyn hyödyntämisen myötä. Muutos edellyttää kehitystä kirjastonhoitajien asiantuntijuudessa ja tekoälyn lukutaidon tasossa. Tämän takia alan työntekijöiden on tärkeää osallistua jatkuvaan uudelleenkoulutukseen päivittääkseen yhä enemmän tekoälyn perustuvassa työympäristössä tarvittavaa asiantuntijuuttaan (Lo, 2024). Tieteellisten kirjastojen työntekijöiden rooli tekoälykeskustelussa kytkeytyy korkeakoulujen tapoihin reagoida tekoälyn tuomiin muutoksiin ja se onkin nähty erityisen keskeiseksi eettisten tekoälylinjausten kehittämisessä (Michalak, 2023).

Tutkimuksen tavoitteena on lisätä tietämystä Suomen tieteellisten kirjastojen tämänhetkisestä tilanteesta liittyen tekoälyyn, työtehtävien muutokseen sekä informaatioalan ammattilaisten asiantuntijuuden kehittämiseen. Tässä esityksessä keskityn siihen, millaisia tekoälyn liittyviä odotuksia tieteellisten kirjastojen johtotehtävissä toimivilla on alalle hakeutuville uusille työntekijöille.

Tutkimuksen toteutus

Keväällä 2024 toteutettiin yhdeksän puolistrukturoitua teemahaastattelua (kesto 36–58 minuuttia) korkeakoulujen kirjastojen johtotehtävissä toimiville asiantuntijoille Teams-videon neuvotteluohjelmiston välityksellä. Tallennetut haastattelut kirjoitettiin puhtaaksi ja aineistoa tullaan analysoimaan sisällönanalyttisin menetelmin.

Tulokset ja pohdinta

Alustavan analyysin pohjalta voidaan todeta, että tekoäly koetaan osaksi laajempaa digitalisaation liittyvää murrosta, johon sisältyvät myös monet kirjastotyöhön vaikuttavat automatisaation muodot. Haastateltavien mukaan tekoäly on käsitteenä haastava – keskitytäänkö puhumaan pelkästään generatiivisesta tekoälystä vai kattaako käsite kaiken kielimalleista

neuroverkkoihin ja robotiikkaan. Tekoälyn nähtiin olevan jo läsnä tieteellisissä kirjastoissa tehtävässä työssä, mutta samalla koettiin vahvaa tarvetta pysyä perässä tekoälyyn liittyvässä keskustelussa ja nopeasti muuttuvassa sovellustarjonnassa.

Haastateltavien mukaan tekoälyosaaminen ei ole vielä noussut keskeiseksi osaksi alan työilmoitusten vaatimuksia, mutta riippuen työtehtävän luonteesta, tekoäly saattaa nousta puheenaiheena itse työhaastatteluissa. Työnhakijalle katsottiin eduksi kokemus tekoälysovellusten käytöstä:

”Hyvä hakija oli sellainen, joka oli sen verran tehnyt jo, niinku pähkäillyt, itse testailut.” (Haastateltava 7)

Myös laajempi tietämys automaatiosta ja tietoteknisestä kehityksestä nostettiin esille:

”Ja toki sitten se tekoälyn ja ehkä se prosessien automatisointi ja semmoinen, niin täytyy myös ymmärtää vähän sitä kehittämistä, että... että kyllä se niinku nykyään, kun miettii, niin se vaativuustaso on varmasti kasvanut.” (Haastateltava 1)

Haastatteluissa kuitenkin korostui se, että ennakkoluuloton asenne, uteliaisuus ja halu oppia ovat varsinaista kokemusta tärkeämpiä. Lisäksi puheissa tähdennettiin työelämän ja työtehtävien muutosta ja kykyä mukautua:

”On valmiutta oppia uutta ja työelämä on jatkuvaa muutoksessa elämistä, elikkä koko ajan tehtävät muuttuu. Niin semmoinen resilienssi siihen, että muutosta tulee tapahtumaan ja että kukaan ei enää tee viiden vuoden päästä just samalla tavalla kuin teki.” (Haastateltava 4)

Tulokset antavat osviittaa siitä, että tekoäly on edelleen ilmiö, johon liittyen on hankala määrittää tiettyjä tietoja, valmiuksia ja taitoja, joita esimerkiksi uusilta tieteellisiin kirjastoihin töihin hakeutuvilta pystyttäisiin edellyttämään. Uteliaisuus, valmius omaksua uutta tietoutta sekä resilienssi ovat geneerisempiä taitoja, jopa luonteeseen liittyviä ominaisuuksia, joita voi olla vaikeaa opettaa tai testata esimerkiksi työhaastattelussa. Tutkimus tukee myös informaatiotutkimuksen alan kouluttajia lisäten ymmärrystä työelämän tarpeista.

Lähteet

- Bridges, L. M., McElroy, K., & Welhouse, Z. (2024). Generative Artificial Intelligence: 8 Critical Questions for Libraries. *Journal of Library Administration*, 64(1), 66–79. <https://doi.org/10.1080/01930826.2024.2292484>
- Cox, C., & Tzoc, E. (2023). ChatGPT: Implications for academic libraries. *College & Research Libraries News*, 84(3), 99. <https://doi.org/10.5860/crln.84.3.99>
- Kautonen, H., & Gasparini, A. (2024). B-Wheel – Building AI competencies in academic libraries. *Journal of Academic Librarianship*, 50(4). <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102886>
- Lo, L.S. (2024). Transforming academic librarianship through AI reskilling: Insights from the GPT-4 exploration program. *The Journal of Academic Librarianship*, 50(3). <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2024.102883>
- Michalak, R. (2023). From Ethics to Execution: The Role of Academic Librarians in Artificial Intelligence (AI) Policy-Making at Colleges and Universities. *Journal of Library Administration*, 63(7), 928–938. <https://doi.org/10.1080/01930826.2023.2262367>